سفر دی رات

تکھیاں تے مٹھیاں نظماں
انعام یافتہ والی کتاب

منیر نیازی

مجید امجد

دے ناں

ناشر : بشیر احمد چودھری
ڈائرکٹر مکتبہ میری لائبریری، لاہور

طابع : پریس، لاہور

میری لائبریری میں شعر و ادب کی دوسری کتابیں

غبارِ خاطر	ابوالکلام آزاد
دیوانِ غالب اُردو مع انتخاب حسرت موہانی	
دیوانِ غالب فارسی	مرتب: سید وزیر الحسن عابدی
دیوانِ ولی	مرتب: محمد خاں اشرف، حسرت موہانی
دیوانِ مصحفی	مرتب: فراق گورکھپوری، حسرت موہانی
دیوانِ آتش	مرتب: ڈاکٹر وحید قریشی، حسرت موہانی
دیوانِ جرأت	مرتب: محمد حسن عسکری، حسرت موہانی
انتخابِ غالب	مرتب: سید اختر عباس
ولی، تحقیقی و تنقیدی مطالعہ	مرتب: محمد خاں اشرف
ناول نگاری	ڈاکٹر سہیل بخاری
تنقیدی مضامین	عابد علی عابد
اُردو کا بہترین انشائی ادب	ڈاکٹر وحید قریشی
ادب کا تنقیدی مطالعہ	ڈاکٹر سلام سندیلوی
پنجابی ادب کی مختصر تاریخ	احمد حسین قریشی
ہنکورے	شریف صابر
ٹاہلی دے تھلے	اشفاق احمد
غالب دیاں غزلاں	دلشاد کلانچوی
تنقیدِ شعر	انیس ناگی
اُردو شاعروں کا البم	سید زوار حسین زیدی
مصنفینِ اُردو	سید زوار حسین زیدی

فہرست

پہلا پڑا

ایس کتاب دا دیباچہ لکھن نوں میرا حوصلہ نئیں پیندا۔ اک شاعری، دوجے منیر دی تے تیجے میری لکھت جنہوں تنقید وچ آل دا ناں کوڑ نئیں آوندا —— جے میں کدھرے انہاں نظماں نوں سن کے اینی موہت نہ ہوندی تے ایہہ بلا میرے گل نہ پیندی۔

سچیں! منیر دیاں نظماں بلانواں نیں جیہڑیاں سخر دوپہراں تے ادھیاں راتاں وچ اپنے "ڈیریاں" توں نکل کے کلیاں راہیاں نوں ڈراندیاں نیں تے نال ای اوہناں دے دلاں وچ وسدیاں جاندیاں نیں، جتاں جتاں راہی اگے ودھدا اے اوناں ای اوہدا دھیان پشاں مُڑدا اے۔ جتاں ڈر لگدا اے اوناں ای سواد آوندا اے۔

اصل وچ منیر دی شاعری اک رُت اے، اک سماں لے، اک شہر اے، تے شہر وچ وسن والی ٹیار تے اوہدا بیلی اے۔ ایہہ بیلی شاعر آپ اے جیہڑا رُت تے سمے دا شیشہ اپنیاں تاہنگاں دے سورج اگے پھرت دے دے کے لشکارے ماردا اے۔ اسیں تربک تربک جاندے آں۔ ایدھر اودھر ویکھنے آں۔ پر سانوں اوہ آسماناں تیکر "سرچ لیٹاں" جھنیاں ای دسدیاں نیں۔ نہ توپ لبھدی اے ناں ہوائی جہاز!

پچھلے ویلیاں دی گل اے سانوں نانی بہوری جتاں بھوتاں دیاں باتاں سناندے ہوندے سن تے اسیں بستریاں وچ چھپلے ہوئے کنبدے رہندے ساں۔ فیر پھیڑے ویلے آئے ابتے ہوری اخبار لے کے برما۔ امفال تے العالمین دیاں خبراں سنان لگ پئے۔ اسیں روندے کرلاندے بھائی جان لئی دُعا کردے رہندے جیہڑے کمشن لے کے برما فرنٹ تے گئے ہوئے سن فیر اک ہور ویلا آیا، نہ جنگاں نبیڑا، نانی ہوری گزر گئے تے ابتے ہوری شہید ہو گئے —— ایدھر آ کے ساڈے ویاہ ہو گئے تے گرمیاں دیاں راتاں نوں کاکے کہن لگے "امی سانوں کوئی بات سُنا!"

پچھلیاں ویلیاں دے قصے بھوتے سن تے بہتے ہار سمیاں دیاں گلاں کوڑیاں سن۔ اسیں کیہڑے پاسے جاندے؟ اسیں ہر پاسے گئے پر کوئی گل نہ بنی۔ ایسے وچ منیر نے نظماں لکھیاں

شروع کر دتیاں ۔ انہاں نظماں وچ اوہ سب کش سی جیہڑا ہر ویلے تے پورا اتردا اے ۔ تے جدھی ہر ویلے نوں ضرورت اے ۔

جیہڑے لوکیں ایہہ کہندے نیں پئی منیر دی شاعری جِناں بھوتاں تے چڑیلاں چھلیڈیاں دی شاعری اے ۔ اوہ یاں تے کمپلکس دا شکار نیں، یاں اوہ تانی ہوراں دے ویلے دے نیں، منیر دی شاعری وچ اپنے ہوراں دے اخبار توں لے کے ساڈے کاکے تے اوہدی ہون والی منگ دے "راکٹ میک اپ" ویلے تیکر دیاں گلاں نیں ۔ اے ضرور اے پئی اوہدے گل کرن دا ڈھنگ وکھرا اے اوہ غمِ جاناں یا غمِ دوراں نوں سِدھاناں لے کے نئیں بلاندا ۔ چڑیلاں، جادوگرنیاں، سپنیاں تے بھوتنیاں کہہ کے سددا اے ۔ میری سمجھ وچ شاعری تے شاعر دا وڈا کمال ایہیو رمز اے ۔ نیٹ تے کچہری دے چوبدار جیہڑے سِدھاناں لے کے واج ماردے نیں سب توں وڈے شاعر ہوندے نے

ساڈے پنجابی شاعراں دا ویہار ہو گیا اے پئی ٹھیٹھ گراں دی بولی تے اوکھے پنجابی لفظ لبھ لبھ کے اپنی کویتا وچ کھپاندے نیں تے اینوں اپنا کمال سمجھدے نیں ۔ منیر نے کھریا اوہناں توں ہٹ کے یا جان کے اپنی وکھری راہ بنان لئی ۔ اوہناں نظماں وچ کدھرے کدھرے اُردو، ہندی تے فارسی دے ایہو جیہے لفظ وی ورتے نیں جنہاں دی تھاں پنجابی دے سوکھے تے مٹھے لفظ ورتے جا سکدے سن پر پتہ نئیں ایہدے وچ کی بھیت اے، پر کوئی بھیت ہے ضرور !

خیر! بھانویں کوئی گل ہووے ایہہ مَنّے بناں رہیا نئیں جاندا پئی قادر یار توں لے کے ایس ویلے تیکر جے کدھرے پنجابی شاعری نے کوئی نواں تجربہ کیتا اے تے اوہ منیر دے حوصلے تے ای کیتا اے ۔

بانو قدسیہ

اِک پکّی رات

گھر دیاں کندھاں اُتے دِسن چھٹّاں لال پھواردیاں
اَدھی راتی بُوہے کھڑکن ڈیناں چیکاں ماردیاں
سَپ دی شُوکر گونجے جیویں گلّاں گُجھے پیار دیاں

ایدھر اودھر لُک لُک ہسّن شکلاں شہروں پار دیاں
روحاں وانگوں کولوں لنگھن مہکاں باسی ہار دیاں
قبرستان دے رستے دِسن کوکاں پہرے دار دیاں

موت دی آواز

اِک پُرانا جنگل سی تے کالی شام دا ویلا
اوہدے کولوں لنگھدیاں مینوں عجب آوازہ آیا
کسے نے میرا ناں لے کے مینوں اپنے وَل بُلایا

اِنج لگا جیویں پہلے وی مَیں ایہہ آواز سُنی اے
چھوٹیاں ہندیاں سفنے وچ یاں اوہناں مکاناں اندر
جنھاں وچ رات آندی اے جیویں موت مساناں اندر

پت جھڑ دی شام

وا چلّے تے گھر وچ بیٹھیاں کڑیاں دا جی ڈردا اے
اُچیاں اُچیاں رُکھاں ہیٹھاں پتراں دا مینہ ورھدا اے
لمیاں سُنجیاں گلیاں دے وِچ سُورج ہوکے بھردا اے

اپنے ویلے توں وی پہلے تارے ٹمکن لگے نیں،
گھُپ ہنیریاں سوچاں اندر دُکھ دے دیوے جگے نیں

دریاواں تے ڈھلدے دن دا پرچھانواں پیا تردا اے
ایس ویلے تے پتھراں دا وی جی رووَن نوں کردا اے

پہلے بدّل دی رات

تڑفیا زہری سپ دے وانگوں بجلی دا لشکارا
کالا بدّل گرجن لگا جیویں کوئی نگارا

رنگ برنگیاں باریاں اوہلے جاگن والیاں کڑیاں
وادی ڈونگھی شوکر سُن کے ڈر دیاں پچھے مُڑیاں

لمیاں منزلاں دے راہی ہُن بہن گئے اوہ تھانواں
اج تک جنہاں چ کدے نہ پھریا آدمی دا پرچھانواں

شہر دی کڑی

بُلاں اُتے سُرخی مل کے
کوٹھے اپر چڑھدی اے
وحشیاں وانگوں رنگ برنگے
فلمی پرچے پڑھدی اے
وچوں وچوں چور اکھاں نال
پوڑیاں وَل وی تکدی اے
نویں ویاہی ووہٹی وانگوں
لوکاں کولوں جھکدی اے
سدھیاں سدھیاں چیزاں داوی
پُٹھا مطلب لیندی اے
گلّیاں بہہ کے گندیاں گندیاں
گلاں سوچدی رہندی اے

لہو والے ہتھ

اجدوں دا اوس دا دیاہ ہویا اے
اَج اوہ مُڑ کے آئی اے
جیویں کوئی وِچھڑی رُوح
اسمانوں اُڑ کے آئی اے

شاماں ویلے سب توں لُک کے
دروازے دل آندی اے
لکھ سمجھاؤ "فیر کی ہویا"
فیر وی روندی جاندی اے
روندیاں روندیاں ہنجھ دے پھُوں
رنگلے ہتھ دِکھاندی اے

کُجھ کرو

سِر تے گھُپ ہنیر تے دھرتی اُتے کال
پیریں کنڈے زہر دے لہو وِچ بِھجے وال
جتن کرو کُجھ دوستو، توڑو موت دا جال

پھڑ مُرلی اوئے رانجھیا، کڈھ کوئی تِکھی تان
مار کوئی تیر اوئے مِرزیا، کھِچ کے دَل اسمان

میں

کالیاں گھُپ ہنیریاں اکھ وچ لگ دی لو
گرمی سردی قہر دی پھُلاں دی خشبو
شکلاں رنگ برنگیاں لنگھدیاں جان کھلو

آندے جاندے رہن گے ایہہ موسم ایہہ لوک
وگدی وادی لہر نوں کوئی نہ سکدا روک

نس نئیں سکدا ایس توں ایہو ای اے تقدیر
فیر ایہہ گلاں سوچ کے کیوں ہونواں دلگیر

دم نہ رکھیا جان دا ناں دُنیا دا غم
فکر نہ فاقہ ہوردا تے کلّم کلا دم

رستے

ایہہ رستے ایہہ لمّے رستے
کیہڑے پاسے جاندے نیں
بوہت پُرانے محلاں اندر
وچھڑے یار ملاندے نیں
اُچیاں ڈونگھیاں جنگلاں اندر
شیراں وانگ ڈراندے نیں
یاں فیر ایویں گھُم گھما کے
واپس موڑ لیاندے نیں

ہونی دے حیلے

کس دا دوش سی کس دا نئیں سی
ایہہ گلاں ہُن کرن دیاں نئیں
ویلے لنگھ گئے توبہ والے
راتاں ہوکے بھرن دیاں نئیں

جو ہویا ایہہ ہونا ای سی
تے ہونی روکیاں رُکدی نئیں
اک واری جدوں شروع ہو جاوے
گل فیر اینویں مُکدی نئیں
کجھ اُنج وی راہواں اوکھیاں سن
کجھ گل وچ غم دا طوق وی سی
کجھ شہر دے لوک وی ظالم سن
کجھ مینوں مرن دا شوق وی سی

اک اُجاڑ شہر

ساڈے لوکی ٹُر گئے لے گئی نال قضا
گلیاں ہوکے بھردیاں روندی پھرے ہوا
کندھاں سُنج مُنجیاں کوٹھے وانگ بَلا
کوکاں دین حویلیاں ساڈے وَل نہ آ

اُجڑے پئے مدان وچ بادشاواں دے رتھ
قبراں دے وچ سوں گئے مہندیاں والے ہتھ

فراق دی اِک رات

لمی رات فراق دی
جیویں ٹھنڈی سِل
چڑھیا چن اُسمان تے
کنبن لگا دِل

اپنے آپ نال گلاں

سُن نی کُڑیئے
رنگاں دیئے پُڑیئے
مَیں ٹُر جاواں گا
مُڑ کے نئیں آواں گا
فیر پچھتائیں گی
ہس کے بلائیں گی
رو کے بُلائیں گی
فیر وی نئیں آواں گا
اُچے اسمان دا
تارا بن جاواں گا
دُور دُور رہواں گا
تے تینوں تڑفاواں گا

سفر دی رات

وِرہدے مینہ وچ ٹُریا جانواں رات سی بوہت ای کالی
اپنے ای پرچھانوے کولوں دل نوں ڈراون والی
شاں شاں کردے رُکھ پپل دے اھیاں کردیاں واواں
اوس رات تے بوہتے لوکی بھُل گئے گھر دیاں راہواں

سوچن دی سزا

مرجاواں تے فیر کی ہووے
جیوندا رواں تے فیر کی ہووے

ایسی سوچ چ سال مہینے
چُپ چُپ لنگھدے جاندے نیں
اکھ وِچ پھِردیاں سب تصویراں
لہُو وِچ رنگدے جاندے نیں

سویرے ویلے

ہولی جنی چھوڑا چھنکایا
چونڈی وڈھ کے مینوں جگایا
میں دیکھاں تے اکھ نہ ملاوے
چوری چوری ہسدی جاوے

تریا چلتر

بھید نئیں کھلدا آخر کی اے
ایس کڑی دی چال
کلیاں ورگا رنگ اے جس دا
بدلاں ورگے وال
گلی ہووے تے انج ہلدی
جیویں گھوڑے یار
جے کوئی نال سہیلی ہووے
اکھاں نہ کردی چار

اِک کُڑی

پیار کرن توں کافی پہلے
کِنی سوہنی لگدی سی
اپنے مرن توں کافی پہلے
کِنی سوہنی لگدی سی

جین لئی جتن

دنیا دے وِچ رہن لئی وی
کی کجھ کرنا پیندا اے
اپنے ای لہو دیاں نہراں اندر
آپے ای ترنا پیندا اے
راتاں نوں بوہے کھڑکاندی
وا توں ڈرنا پیندا اے
روز شام نوں نویں قبر تے
ہوکا بھرنا پیندا اے

سورج سامنے بند اکھاں وچ

اک سمندر، تیز گلابی
اُپر چمکے چن
پانی اُتے تردا آوے
کالے ناگ دا پھن
اک دربار نظر نئیں آندا
بڑا ای عالی شان
اوسدے اندر کوئی نئیں وسدا
کمرے نیں سنساں
فیر وی دل وچ دھڑکا رہندا
پتہ نئیں کس ویلے
کوئی لٹیرا ایتھے آ کے
خون دی ہولی کھیلے

سُن

توں ہیں تے فیر ہیں وی ہاں
میں سجے نہ ہوواں
میری طراں فیر کون ایس جگ تے
سارے زہر نوں پیوے
دل وچ بلدے بھانبڑ لے کے
ہسدیاں ہسدیاں جیوے

کل دی گل

کل بیٹھا کجھ سوچ ریا ساں
گل اک گزرے ویلے دی
اپنے پنڈ دے پپلاں ہیٹھاں
چھوٹی عید دے میلے دی

میں جیہڑا مشہور ہاں اینا
دل دے بھید لکاون وچ
غم دی تکھی چیک نوں گھٹ کے
اپروں ہسدا جاون وچ
اوس پرانے دن دے وچوں
کر کے یاد اک موکے نوں
زور وی لا کے روک نئیں سکیا
اپنے دل دے ہوکے نوں

وحشی عورت

گوڑھے بدل، شوکدیاں واواں
کالے کٹھن پہاڑ
مہندی ورگے لال بغیچے
ہرے تھور دی واڑ

ڈب کھڑبا جسم اوسدا
مکھڑا وانگ بہار

ہتھ دے اشارے نال بُلاوے

چیتے ورگی نار

میرے لہو دی بو نے اوہنوں

دتا اج کھلار

جیویں دشمن دے ہتھاں وچ

پھڑی ہوئی تلوار

اکھاں سُن یا تیر قضا دے

چلن نوں تیار

دوہہ

مُکھڑا پھُل گلاب دا

تے چانن ورگی اکھ

بدل چیت وساکھ دا

ایس کُڑی دا لک

سِدّھی جئی گل

مرنا ای جے تقدیر اے اپنی

کیوں فیر ایس توں نسیئے

کیوں فیر ایس نوں بُھلن لئی

دنیا دے جال چ پھسیئے

جھوٹے سچے یار بنا کے

دل دیاں گلاں دسیئے

کیوں نا گھر وچ کلّیاں بہہ کے

پاگلاں وانگوں ہسیئے

پُٹھیاں سِدّھیاں سوچاں

ہُن جے ملے تے روک کے پُچھاں
ویکھیا ای اپنا حال !
کتھے گئی اوہ رنگت تیری
سپاں ورگی چال
گلّاں کردیاں گُنڈیاں اکھاں
وا نال اُڈدے وال
کتھے گیا اوہ ٹھاٹھاں ماردے
لہُو دا اُٹھاں زور
ساہواں ورگی گرم جوانی
لے گئے کیہڑے چور

ٹُکیاں ہوئیاں چیزاں

چُپ چپیتے جنگلاں اندر
پَیلاں پاندے مور
رات نوں شہر دی گلی گلی وِچ
پھردے کالے چور
سدا ای ادھلے رہندے
ویکھو تے ٹُک جان
جے کوئی اینہاں نوں لبھن نکلے
پھڑیاں ہتھ نہ آن

شہر دے مکان

اپنے ای ڈر توں
جُڑے ہوئے نیں
اِک دُوجے دے نال

اِک بہت پُرانا گیت

عورت — دل میرا لیا ای تے دغا دے کے جائیں ناں
نکا جیہا دل میرا او ہماں وچ پائیں ناں

مرد — پھڑیا ای ہتھ دس کیہڑے پاسے ٹُریئے
رستے اُچا نیواں اینویں گھبرائیں ناں

عورت — تینوں روک لین جے
مینوں روک لین جے
راواں چ ویری ہزار

مرد — دنیا دا زور وی
راواں دے چور وی
روکن گے رستہ ہزار

عورت — رواں گی میں نال نال
ویکھیں چھڈ جائیں ناں

ٹُٹ نیہوں سکدے
چھُٹ نیہوں سکدے
سچّے نے قول قرار

مرد — اِک واری لا کے
گل نوں ودھا کے
بھُلیا نئیں جاندا اے پیار

عورت — دلاں دیاں ویریاں دے
دھوکے وچ آئیں ناں
دل میرا لیا ای تے دغا دے کے جائیں ناں

نویں رُت

ہلکی ہلکی ٹھنڈ چ کنبن
سدھراں گُھبے پیار دیاں
راتاں چیت بہار دیاں
لے کے آئیاں نال ہواواں
ست سمندر پار دیاں

بچیاں وَرگیاں حرکتاں

رستے وچ جدوں ملی تے اوہ وی
چور اکھاں نال تکی سی
میرے وانگوں اک دو پل لئی
اگے ودھن توں جھکی سی
ایڈی وڈی گل وی نئیں سی
جسدے اتوں رُسے ساں
میں تے اوہ کوئی دو سالاں توں
اِک دوجے نال گُسّے ساں

اِک مَوقعے تے

ایڈیاں دَردی اکھاں دے وچ

ہنجو بھرن نہ دیواں

وَس چلے تے ایس جہان وچ

کسے نوں مرن نہ دیواں

گیت

اساں مونہوں نہیوں کجھُ کہنا

تے چُپ چُپ رہنا —— وے مُنڈیا ہان دیا

راہے جاندیاں تیرے نال کھینا

تے چُپ چُپ رہنا —— وے منڈیا ہان دیا

پتہ ہُندا جے میں اکھ نہ ملاندی

بنا ویکھیاں کولوں دی لنگھ جاندی

اساں جگ دا الاہمہ نہیوں لینا

تے چُپ چُپ رہنا —— وے مُنڈیا ہان دیا

ڈُرنی آں مینوں کیہڑی راہ پَے جان وے

جھوٹا جہان تے دِل بے ایمان وے

کاہنوں پُٹھیاں دلیلاں وچ پینا

تے چُپ چُپ رہنا —— وے منڈیا ہان دیا

جنگل دے جادُو

سامنے ذخیرے وچ
سب پتے شُوکدے
پپیہے پتے کُوکدے
ہرے ہرے رُکھاں اوہلے
ننگیاں چڑیلاں دیاں
اکھاں دے خمار نیں
اِک اِک چیز دیاں
شکلاں ہزار نیں
ہرناں دی ڈار وی
تے سُوراں دی قطار وی

موت دے تلاواں اُتے
پھردے شکار وی
چاندی جیہاں بڈیاں
تے ہیریاں دے ہار وی
ہرے ہرے رُکھاں اوہلے
دلاں نوں ڈران گے
ذرا جیہے کھڑاک نال
لُک چھُپ جان گے
کدے کدے جادُو دے
تماشے وی وِکھان گے

ہَواناں ٹکراں

اُپر تھر خدا میرے دا
ہیٹھاں لکھ بلاواں
سب راہواں تے موت کھلوتی
کیہڑے پاسے جاواں

جَدوں جنگل وِچ ہووو

سِخر دوپہر نوں جاندیاں جاندیاں
جے کوئی پِچھوں ُبلاوے
پِچھے مُڑ کے کدے نہ ویکھو
لکھ اوہ مِنتاں پاوے

میرا اصل وجُود

میرا تے بس ایناں ای کُجھ اے
حِصّہ اپنے آپ دے وِچ
جِنّاں رات دے سُنن والے دا
بھارے پیر دی چاپ دے وِچ

پُرانیاں گلیاں

اُچیاں مکاناں دیاں رنگلیاں باریاں نیں
رات دے ٹسکاریاں نے زلفاں سنواریاں نیں
رہندا اے زمین اُتے چن نال یاریاں نیں
دل بے ایمان دیاں لمیاں اُڈاریاں نیں

Scanned with CamScanner

اللہ دی مخلُوق

اُچے اُچے محل بنا کے شیشیاں اوہلے ہسدے وی
اپنے دل دے بھید نہ دسدیاں واواں پچھے نسدے وی

اوس خدا نے سب دے مقدر اِکو رنگ چ رنگے نیں
جو وی نیں ایس دنیا اندر سارے لوکی چنگے نیں

اوہ دی جیہڑے رات نوں لُک کے گھراں وچ سنہاں لاندے نیں
اوہ وی جیہڑے اوہناں نوں پھڑ کے جیلاں وچ لے جاندے نیں

اِک بہادر دی موت

مثنوی

اِک بہادر دی موت

بہت پُرانا قصہ اے
جدوں ایتھے بادشاہ ہُندے سن
جگہ جگہ تے جان دے دشمن
راہواں مل کے بہندے سن
دن دیہاڑے اکھاں سامنے
شہر چ ڈاکے پیندے سن
جھگو جھگی وحشی گھوڑے
سرپٹ دوڑدے رہندے سن
ننگیاں جسماں والے قیدی
غلاماں دی اگ سہندے سن
دل وچ سپ جیا زہر لُکا کے

مونہوں کجھ نئیں کہندے سن
راتاں نوں تہہ خانیاں اندر
ٹکراں مار دے رہندے سن

اوس زمانے میرے ہتھ وچ
جھنڈا سی سرداری دا
تیرے سامنے کجھ وی نئیں سی
ودر ایس دھرتی ساری دا
سب سردار قبیلیاں دے
بس میرے ای کولوں ڈردے سن
جدھر دی میں لنگھ جاندا ساں
سر اُچا نئیں کردے سن
اوسے ای ویلے دی ایہہ گل اے
جیہڑی ہُن سناواں گا
بیتے جُگ دیاں قبراں اُتے
موت دا بگل وجاواں گا

کالیاں کٹھن پہاڑاں نوں دی
بدلاں وانگ روآنواں گا

کئی دناں توں اک قلعے نوں
گھیرا پاکے بیٹھے ساں
چاروں پاسے موت دی خونی
پھاہی لاکے بیٹھے ساں
کالی رات سی ایسی جیہڑی
اکو واری آندی اے
جیہڑی آکے سب دھرتی دیاں
روشنیاں لے جاندی اے

اوس قلعے تے اک ایسا
سردار حکومت کرداسی
جس نوں بہت ای مان سی اپنا

موت توں وی نئیں ڈرداسی
بڈھے ویلے وی اوس کولوں
سارے لوکی کنبدے سن
ڈر دے ماریاں اوس قلعے دے
کولوں وی نئیں لنگھدے سن

دسن والیاں دسیا سی
کہ اوس دے کول اک ہیرا اے
جس دیاں لس لس کردیاں لاٹاں
اکھاں پاگل کردیاں نیں
جس دی ہر اک لہر دے اندر
جھلکاں مور دے پر دیاں نیں
سارا سبب اوہ ہیرا بنیا
ایس عجیب لڑائی دا
جس دے وچوں جیوندا بچیا

کوئی وی لال نہ مائی دا

اوس رات جدوں میں قلعے دے
اندر ٹک کے وڑیا ساں
اپنے خونی ساتھی لے کے
بُرجاں اُتے چڑھیا ساں
تیر قضا دے مینہ دے وانگوں
اوس قلعے تے وَسّے سَن
اوہ گھمسان سی جس نوں سُن کے
شیر وی بن دل نسّے سَن

ایناں تے کجھ ہوش اے مینوں
جدوں میں تھک کے ڈگیا ساں
میریاں نظراں ساہمنے میرے
سارے ساتھی مر گئے سَن

میری خاطر اپنے لہو نال
قلعے دیاں کندھاں بھر گئے سَن
مردیاں مردیاں دشمناں دے وی
ویہڑے سُنجے کر گئے سَن
ایناں تے کجھ ہوش اے مینوں
اوس عجیب لڑائی دا
سُفنے وانگوں یاد اے مینوں
ایڈا قہر خدائی دا
لہو والی تلوار نوں پھڑ کے
مشکلاں نال میں اُٹھیا ساں
جویں میں کسے موت دے مونہہ توں
طاقت لا کے چُھٹیا ساں

"کوئی ہے ——"

"——"

مَیں قلعے دے اندر
پاگلاں وانگوں گجیا ساں
لہوڑے ایس تماشے کولوں
اجے وی میں نئیں رجیا ساں
اوہ للکارسی میری جیویں
پربت حوصلہ ہار دے نے
یاں شیراں دی چیک جیہڑی اوہ
مرن توں پہلے مار دے نیں
کوئی جواب نہ آیا تے مَیں
ہولی ہولی ٹُریا ساں
لاشاں کولوں لنگھدا جاندا
اِک رستے دل مُڑیا ساں

گوڑھے، لال عطر دی ایڈی
مہک چوفیریوں آندی سی

ہیرا سی یاں ڈُبدا سُورج
تاب نئیں جھلی جاندی سی
کول اوسدے اِک کڑی سی جِسدا
مکھڑا جیوں کوئی موتی سی
تیر کمان نوں سِدھا کر کے
مرداں وانگ کھلوتی سی

اوہ ویلا وی یاد اے مینوں
ہونی نے جدوں ٹھگیا سی
اوسدے ہتھوں تیر قضا دا
میرے دل وچ لگیا سی

کویں میں اوس دی لاش توں لنگھ کے
ہیرا چُک لیایا ساں
کویں میں ڈُبڈے دل نوں پھڑ کے

اندروں نکل کے آیا ساں
اپنی اپنی خبر اسے مینوں
اوس اخیری ویلے دی
ساہواں اُتے پہرہ دیندی
اگلی موت دے ویلے دی

دُور اسمان تے رب سی میرا
چار چوفیرے لاشاں سن
میں اوہ جیہڑا آناں والے
سُورمیاں دا پوتا ساں
اپنے موئے ہوئے ساتھیاں دے وچ
پتھر وانگ کھلوتا ساں

منیر نیازی دی شاعری بارے

منیر نیازی دی شاعری دا مجموعی جائزہ اک مختصر تحریر وچ نیئں لیا جا سکدا۔ ایس تحریر وچ اوہدی شاعری دی اک کتاب "سفر دی رات" بارے کجھ گلاں مقصود نیں۔ اگرچہ "سفر دی رات" نوں منیر نیازی دی شاعری دے مجموعی تناظر توں الگ کر کے نیئں ویکھیا جا سکدا۔ منیر نیازی نے اپنی اردو تے پنجابی شاعری وچ بعض ایسے نویں خطے دریافت کیتے نے جنھاں دل پرانیاں اکھاں نال نیئں ویکھیا جا سکدا۔

منیر دی شعری کائنات وچ ہر چیز اک نویں امکان دی گواہی دیندی اے۔ ہستی وچ نیستی دا امکان، معلوم وچ نامعلوم دا امکان، حقیقت وچ خواب دا امکان، منیر دی شاعری دا بنیادی لہجہ امکان دے ایس ٹکراؤ توں پیدا ہوندا اے۔ منیر دا سفر کائنات وچ انسانی انا دا سفر اے تے ایس سفر دی راہ وچ لکھ بلاواں تے لکھ عذاب نیں۔ منیر دے نال سفر کردے ہوئے ساریاں حساں نوں بیدار کرنا پیندا اے، کیوں جے ہواواں منیر نوں اک پل وچ گواچیاں ہوئیاں تہذیباں، اُجڑیاں شہراں، دوردراز دے منظراں تے اکھاں توں اوجھل بستیاں دے راز دس کے ٹُرجاندیاں نیں۔ اوہ اک پل وچ ہزار منظر ویکھدا اے تے لکھاں آوازاں سُندا اے۔ کائنات دے پھیلے ہوئے منظرنامے وچ کلم کلا آدم منیر نیازی دے شعری سفر دا نقطۂ آغاز اے۔ چن تاریاں، ہواواں، جنگلاں، اسماناں، زمیناں دے درمیان آدمی دی روح دا اکلاپا اوہدی شاعری وچ جگہ جگہ نظر آؤندا اے۔ منیر نے کلّے آدم دی تنہائی توں لے کے آدمیاں دے درمیان اکلاپے تک ہر قسم دی تنہائی دا تجربہ کیتا اے۔ انسانی انا دے ایس سفر دی راہ وچ فطرت کِتنے اک دشمن دی طراں حملہ کردی اے تے کِتے اک پالتو جانور دی طراں پیر چٹ دی اے۔

تہاڈا جی چاہے تے ایس سفر دی تشریح یونگ۔ ایرخ نیومان تے جوزف کیمپل وغیرہ دے نظریات دی مدد نوں کر سکدے او۔ اوہدی شاعری وچ لاشعور دے بنیادی سانچیاں دا سراغ لگا سکدے او پر ایس شاعری نوں صرف اینہاں اصطلاحاں دے وچ قید کرن دی کوشش صرف اک نصابی تے مکتبی قسم دا ذہن ای

کرسکدا اے ۔ منیر نیازی دی شاعری وچ اگے چل کے اکلاپے دی دہشت نوں گھٹ کرن لئی دو رویے سامنے آوندے نیں ۔ اک طرف تے اوہ فطرت دے حسن تے اوہدے جمال دے نال دوستی کردا اے ۔ پہاڑ، جنگل، تارے اوہدے ساتھی بن جاندے نیں دوسری طرف اوہدی شاعری وچ ابدی عورت (ETERNEL S[illegible]) دا کردار سامنے آوندا اے ۔ حوا جیہڑی مرد دی ذات دا اک حصہ اے کیوں جے ایہہ اوہدی پسلی چوں پیدا ہوئی اے ، انسانی شخصیت دی شعور تے جذبے دے وصل تے ہم آہنگی نال مکمل ہندی اے ۔ نفسیات وچ شعور دی نمائندگی مرد تے جذبے دی نمائندگی عورت کردی اے ۔ منیر نیازی دی شاعری وچ ایس تعلق دیاں مختلف صورتاں ظاہر ہندیاں نیں ۔ عورت کدرے تے دشمن دے ہتھاں وچ پھڑی ہوئی تلوار بن جاندی اے ۔ کدرے او مردنوں گھول کے پی جاندی اے ، کدرے اوہدا حسن تے اوہدا جمال گلاب ، چانن تے چیت وساکھ دے بدل دی طراں متاثر کردا اے ۔ چھیڑ چھاڑ ، دوستی ، دشمنی ، اے سارے روپ منیر دی شاعری وچ موجود نیں ۔

منیر دی شاعری دے مفہوم بارے رائج الوقت تنقیدی اصطلاحاں مدد نیئں دے سکدیاں "حقیقت پسندی" "داخلیت" "خارجیت" دے نصابی معیار اوہدے لئی قابلِ قبول نیئں ۔ منیر دی شاعری دی حقیقت دا پھیلاؤ انسانیت دے ماضی حال تے مستقبل ، تناں نوں محیط اے ، ایس شاعری دے وچ "خوف" دے عنصر نوں ای لے لیو ، ساڈے نقاداں کول ایہدی بہت چھوٹیاں تفسیراں نیں ۔ حالانکہ ایس "خوف" دیاں جڑاں آدمیت دے اجتماعی تجربے وچ گڈیاں ہوئیاں نیں ۔ پہلی گل تے ایہہ دے کہ منیر دی شاعری وچ کائنات دا جلال تے اوہدا جمال دونوں روپ نظر آوندے نیں ۔ اینہاں وچوں صرف اک رُخ نوں ویکھنا انصاف دی گل نیئں ۔ دوسرے منیر نیازی نے اپنے "خوف" توں لے کے پکے گھر بنن توں پہلے بوہت پرانے ویلے انساناں دے خوف تک اک سلسلہ دریافت کیتا اے "حال" دی زندگی وچ ایہہ تجربہ ہندوستان دی تقسیم دے ویلے دے فسادات دے نال منسلک اے ، جیہدے وچوں منیر نوں خود گزرنا پیا ۔ منیر دی حیرانی دا سبب ایہہ امر اے کہ چنگے بھلے انسان یکایک چڑیلاں تے بھوتاں وچ کیوں تبدیل ہوگئے ، آدمی دے اندر دا ڈراؤنا روپ کنہاں حالات وچ باہر آندا اے ؟ ۔

منیرؔ نے اُجڑیاں شہراں، لاشاں بھرے جنگ دے میداناں، پُرانے محلاں اندر ہُندیاں لڑائیاں، لہو وِچ ڈُبیاں ہوئیاں کنداں تے شیراں وانگ ڈراندیاں رستیاں نوں لنگھ کے انسانی تقدیر دے بنیادی مسائل دی تفتیش کیتی اے۔ اوہنے عبرت دے بہت سارے منظر وی ویکھے نیں تے آون والے موسماں دے خواب وی۔

منیرؔ نیازی دا سفر ہجے ختم نئیں ہویا ایس لئی کہ اوہنے ہجے آخر دیاں آوازاں دا دروازہ کھولنا اے ایہہ دروازہ کُھلن تک منیرؔ دا سفر جاری رہے گا۔

سہیل احمد خان
پنجاب یونیورسٹی، لاہور